

Πιάτο

πιάτο, το, ουσ. [<ιταλ. piatto <λατιν. spán. platus <ελλ. πλατύς], το πιάτο. **1.** η ποσότητα τροφής, που περιέχεται σε ένα πιάτο: «του πρόσφερα ένα πιάτο φασουλάδα και το 'φαγε όλο || ήταν τόσο νόστιμο το φαγητό, που έφαγα δυο πιάτα». **2.** τοποθεσία σε πλατιά και ανοιχτή έκταση, που τη βλέπει κανείς από υψόμετρο: «αν ανεβείς στα κάστρα, έχεις πιάτο μπροστά σου τη Θεσσαλονίκη». **3.** ειδική μεταλλική επιφάνεια που χρησιμοποιείται στις ρόδες του αυτοκινήτου για να καλύπτει το μέρος εκείνο όπου υπάρχουν τα μπουλόνια: «σε μια απότομη στροφή μου 'φυγε το πιάτο του πίσω δεξιού τροχού». **4α.** στον πλ. **τα πιάτα**, οι κεραίες της δορυφορικής τηλεόρασης: «στις πλούσιες βίλες του Πανοράματος βλέπει κανείς συχνά πυκνά τα πιάτα της δορυφορικής τηλεόρασης». **β.** μουσικά κρουστά εξαρτήματα των ντραμς: «τα πιάτα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των ντραμς». Υποκορ. **πιατάκι, το**. (Ακολουθούν 23 φρ.)·

- *βγάζω πιάτο*, προσφέρω στους καλεσμένους μου πιάτο με ποικιλία κρύων φαγητών: «μαζευτήκαμε μερικοί φίλοι στο σπίτι μου κι η γυναίκα μου έβγαλε πιάτο με διάφορα τυριά, κασέρια και σαλάμια»·

- *για ένα πιάτο φαί*, βλ. συνηθέστ. *για ένα πιάτο φακή*·

- *για ένα πιάτο φακή* (αντί πινακίου φακής), βλ. λ. φακή·

- *δεύτερο πιάτο*, βλ. λ. *το κυρίως πιάτο*·

- *έγλειψα το πιάτο μου*, έφαγα όλο το φαγητό μου είτε γιατί ήταν πολύ νόστιμο είτε γιατί πεινούσα πολύ: «είχα τέτοια πείνα, που έγλειψα το πιάτο μου || ήταν τόσο νόστιμο το φαγητό, που έγλειψα το πιάτο μου». Από την εικόνα του ατόμου που για έναν από τους δυο παραπάνω λόγους με μια βούκα ψωμιού, ιδίως ψίχας, σκουπίζει προσεκτικά ό,τι τυχόν έμεινε από το φαγητό στο πιάτο του, ενώ, όταν το άτομο αυτό είναι μικρό παιδί, το γλείφει κυριολεκτικά με τη γλώσσα του·

- *ένα πιάτο την ημέρα κι όπου θέλεις βάλ' το*, δηλώνει μεγάλη φτώχεια ή έντονη δίαιτα, δηλ. το άτομο έχει τη δυνατότητα να φάει μόνο μια φορά την ημέρα. Το *βάλ' το* θέλει να δηλώσει μέρος του σώματος (πλευρά, χέρια, πόδια, πρόσωπο, κ.λπ.) με την έννοια τι θα πρωτοπρόλαβει να θρέψει τόσο λίγο φαγητό·

- *ζητώ (και) δεύτερο πιάτο*, ζητώ επιπλέον φαγητό από αυτό που μου έδωσαν: «ήταν τόσο νόστιμος ο μουσακάς, που ζήτησα και δεύτερο πιάτο»·

- *ζητώ κι άλλο πιάτο*, βλ. φρ. *ζητώ (και) δεύτερο πιάτο*·

- *η εκδίκηση είναι ένα πιάτο που τρώγεται κρύο*, βλ. λ. [εκδίκηση](#)·

- *θέλει μουνί, το θέλει και στο πιάτο*, βλ. λ. μουνί·

- *θέλει το φαί στο πιάτο*, βλ. φρ. *τα θέλει όλα στο πιάτο*·

- *θέλω να φάω και το πιάτο*, λέγεται για φαγητό που είναι πολύ νόστιμο, που μου αρέσει πάρα πολύ: «κάθε φορά που τρώω μουσακά, θέλω να φάω και το πιάτο»·

- *κάνει τα πιάτα να τρίζουν*, (για υγρά καθαρισμού πιάτων) τα καθαρίζει στην εντέλεια: «βγήκε ένα καινούριο υγρό καθαρισμού, που κάνει τα πιάτα να τρίζουν». Από διαφημιστικό σλόγκαν·

- *κρύο πιάτο*, ποικιλία από φαγητά που σερβίρονται κρύα (τυριά, κασέρια, σαλάμια κ.ά): «μαζί με τα ουσκάκια μας παραγγείλαμε κι ένα κρύο πιάτο»·

- *πρώτο πιάτο*, το φαγητό που σερβίρεται σε ένα γεύμα πριν από το κυρίως πιάτο, δηλ. σούπα ή διάφορα ορεκτικά: «τι περιείχε το πρώτο πιάτο;»·

- *σπάω πιάτα*, διασκεδάζω έντονα σε μπουζουκτσίδικο σπάζοντας πιάτα στην πίστα: «πάμε το Σάββατο να σπάσουμε πιάτα;». Από τη συνήθεια που επικρατεί σε λαϊκά κυρίως μαγαζιά, τα σκυλάδικα, οι θαμώνες να σπάνε πιάτα ως ένδειξη κεφιού ή θαυμασμού προς τον τραγουδιστή ή την τραγουδίστρια·
- *τα βρίσκει όλα στο πιάτο ή όλα στο πιάτο τα βρίσκει*, τα βρίσκει όλα έτοιμα από τους άλλους, χωρίς να καταβάλει τον παραμικρό κόπο ή προσπάθεια, και, κατ' επέκταση, είναι πολύ χαϊδεμένος από κάποιους: «είναι μοναχογιός και τα βρίσκει όλα στο πιάτο || ώρες ώρες, μου 'ρχεται να του σπάσω στο ξύλο, γιατί, όλα στο πιάτο τα βρίσκει και παραπονιέται κι από πάνω»·
- *τα θέλει όλα στο πιάτο ή όλα στο πιάτο τα θέλει*, τα θέλει όλα έτοιμα χωρίς να καταβάλει τον παραμικρό κόπο ή την παραμικρή προσπάθεια, και, κατ' επέκταση, είναι ανίκανος, ιδίως τεμπέλης: «έχει αρχίσει να μου σπάει τα νεύρα αυτός ο άνθρωπος, γιατί όλη τη μέρα κάθεται και τα θέλει όλα στο πιάτο || είναι τόσο τεμπέλης άνθρωπος, που όλα στο πιάτο τα θέλει»·
- *τα κάνω πιάτα (ενν. τα λεφτά μου)*, (ειρωνικά ή επιτιμητικά) τα ξοδεύω ασυλλόγιστα σπάζοντας πιάτα στα μπουζούκια: «πώς να μην πέσει έξω, αφού όλα του τα λεφτά τα κάνει πιάτα»·
- *το κυρίως πιάτο*, **α.** το κυρίως φαγητό από το οποίο αποτελείται ένα γεύμα: «το κυρίως πιάτο, που μας σερβίρισε, ήταν κρέας με μελιτζάνες». **β.** το κυρίως, το πιο ενδιαφέρον και ουσιαστικό σημείο μιας υπόθεσης, μιας συνομιλίας: «δε συμφωνήσαμε, γιατί, μόλις φτάσαμε στο κυρίως πιάτο της κουβέντας μας, τον ειδοποίησαν πως τράκαρε ο γιος του, κι έφυγε σαν παλαβός»·
- *το πιάτο της ημέρας*, συγκεκριμένο φαγητό που σερβίρεται σε ένα εστιατόριο εκτός από το άλλο μενού: «σήμερα το πιάτο της ημέρας αποτελείται από λαγό στιφάδο, σαλάτα, φρούτο εποχής ή γλυκό»·
- *του 'δωσε το γκολ στο πιάτο*, βλ. λ. [γκολ](#)·
- *του χαρτοπαίχτη, του ψαρά, του κυνηγού το πιάτο, δέκα φορές είν' αδειανό και μια φορά γεμάτο*, έκφραση που δηλώνει πως, όποιος έχει τις παραπάνω δραστηριότητες, συνήθως είναι χωρίς χρήματα, περνάει φτωχικά.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας